

ВЪВЕДЕНИЕ

Децентрализацията е европейският път за развитие на общините в България.

д-р инж. Хасан Азис

Извършващите се днес в много страни, включително и в България, динамични промени в системите на централната и местната власт представляват макропромяна, която се нуждае от ефективно управление. Реформата в публичния сектор за децентрализация на услуги, дейности и правомощия започна през 2003 г. с прехвърляне на правомощия и ресурси от централна власт към общините, като засяга преди всичко финансовата област. Финансовата независимост се определя като главно условие за развитие на общините в прехода към пазарна икономика. Разпределянето на услугите, предоставяни от публичните органи, както и на свързаните с тях правомощия и ресурси, се базира на принципа на субсидиарност. Това означава при равни показатели за ефективност услугите да се предоставят от институцията, която е близо до хората. Въпреки утвърждаването на общините като автономни социални общности, този процес е спъван от редица трудности, произтичащи от това, че страната не е излязла напълно от централно-плановото си управление. В контекста на общата насока на промени в публичния сектор, мерките за реформи в рамките на централна – местна власт следва да включват прехвърляне на управленски и финансови правомощия от държавата към общините и засилване на политическите форми на децентрализация чрез увеличаване на участието на населението при вземане на местни решения и частичен контрол върху дейностите на общините.

Обществото се нуждае от качествени публичните услуги, действителни гаранции за широко участие на неговите граждани във формирането на обществената политика и осигуряване на равен достъп до обществените блага и услуги. В условията на европейското ни членство, децентрализацията на управлението се поставя пред държавните и общинските органи като неотложна задача. Ограниченият брой разработки и публикувани материали в специализираната литература, които дискутират довършването на процеса на децентрализация, изпълняване на стратегията за децентрализация, подобряване на публичните услуги и конкретизиране на правомощията при политическа, фискална, функционална, териториална и финансова децентрализация, както и технологията за избор на стратегия за управление на промяната в български условия, затруднява от години местното самоуправление като цяло.

Това поражда необходимостта от разработване на методики, съобразени със спецификата и динамиката на средата. По този начин ще се създаде възможност за професионално управление на промяната, ще се намалят рисковете, произтичащи от неправилно разбиране и прилагане на стратегията за децентрализация, ще се създадат критерии за сравняване на отделните типове местно самоуправление и позиционирането им спрямо Европейския съюз и напредналите страни извън ЕС.

Проблемите, свързани с децентрализацията, централната и местната власт и необходимостта от тяхното детайлно анализиране, изследване и създаване на работещи модели за решаването им в практиката, са основание за по-далъбочен анализ. Способността успешно да се дефинират характеристиките и постиженията на децентрализацията в три различни типове страни – кандидат член на Европейския съюз – Турция, член на Европейския съюз – България, и дългогодишен член на Европейския съюз – Гърция, се превръща в ключова необходимост за различните видове структури и участници в този процес така, както и за постигане на стратегическата цел на членството в ЕС – кохезията.

Като кандидат за член в ЕС Турция постига определени резултати чрез реформи в законодателната и административната сфера за децентрализация на регионално и местно развитие. Предполага **необходимост** за покриване на основни показатели за приемлива степен на децентрализация, съизмерима със страните – членки.

Като нов член на ЕС България отчита **развитие** в процеса на децентрализация чрез проведени реформи в законодателната и административна сфера. България трябва да развие второ ниво на регионално управление (области) за ефективно реализиране на процеса на децентрализация до следващо ниво.

Като дългогодишен член на ЕС Гърция има добро **постижение** за реализиране на процеса на децентрализация на местно и регионално ниво на самоуправление. Гърция трябва да усъвършенства показателите за прилагане на принципите на децентрализация на различните нива на управление.

За постигане на стратегическата цел на Европа – кохезията, е необходимо оптимизиране и интегриране на постиженията на създадените модели на децентрализация в трите страни, което ще допринесе за намаляване на регионалните различия и несъответствия.

Актуалността на темата е подкрепена от постановките в Европейската харта за местно самоуправление, където е регламентирано „...правото и реалната възможност за местните общности да регулират и да управляват в рамките на закона, на тяхна отговорност и в интерес на тяхното население, съществена част от обществените дела“ (чл. 3, т. 1) в контекста на правото

на органите на местно самоуправление „...в рамките на националната икономическа политика на достатъчно собствени средства, с които да могат да се разпореждат свободно при упражняване на правомощията си.“ (чл. 9, т. 1).

Развитието на процеса на децентрализация е съществен фактор за ефективно местно самоуправление, релевантно на постановките в Европейската харта за местното самоуправление, чиято степен на ефективност се отличава на национално и на общинско ниво, установимо чрез емпирико-приложно изследване в три селектирани държави, намиращи се в три различни периода на процеса на членство в ЕС – Гърция, България и Турция, и имащи национално специфични отговорности по нива на управление и съответни възможности за усъвършенстване.

- Децентрализацията е процес, предефиниращ национално наследени и йерархично субординирани права и отговорности в държавното устройство и управление до адаптиращи се модели, отговарящи на очакванията на гражданите, устойчивото развитие на капацитета на органите за местно самоуправление и подкрепата за конкретни политики като функция на представителната демокрация.
- Развитието на процеса на децентрализация, основано на принципите на ЕХМС в България, Гърция и Турция, създава предпоставки за устойчива еволюция на административния капацитет на различните нива на управление и самоуправление.
- Изграждането на трансграничен интегриран модел на децентрализация, базиран върху принципите на субсидиарност, ефективност и пропорционалност, е функция на идентифицирани чрез представително международно анкетно проучване на емпирично установените граждански нагласи, административни възможности и резерви за усъвършенстване.
- Емпирично установените междунационални различия и несъответствия при децентрализацията за бенчмарк общини в България, Гърция и Турция са основа за усъвършенстване на самия процес чрез прилагане на два основни подхода за взаимодействие: 1. Вертикален – между централно, регионално и местно ниво за процесите на регионално и местно развитие. 2. Хоризонтален – между органите за прилагане на секторни политики, както и НПО, икономически и социални партньори и др.